

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

ELS ESPORTS D'HIVERN A CATALUNYA

Clise de J. M. Co

UN «SKIEUR» AL MONTSENY

FA un any just que en aquestes mateixes planes publicavem un article sobre'ls esports d'hivern, acabant-lo fent vots y expressant nostres desitjos pera que ben prompte s'extengués entre nosaltres la pràctica d'aqueixos esports, ja que no havien de faltar-nos llocs a propòsit en nostres vehines serres y xamoses encontrades pirenenques. Un any fa tot just, y avuy ens complavem en poder ja donar compte de varies sortides realisades aquesta hivernada ab tal objecte, les que s'han vist molt concoregudes y han despertat molt entusiasme entre'ls nostres excursionistes montanyencs.

La creació de la novella «Secció d'Esports de Montanya» de nostre CENTRE obeïa a una necessitat sentida, a un desitg fervent; avuy ella'ns ofereix ja'ls seus fruits primerencs, que no dubtem anirà recullint animosament complint la finalitat per la que ha sigut creada.

Es de desitjar y esperar que dintre de poc el nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA pugui presentar un bon aplec de decidits pireneïstes y experts *skieurs* pera ajuntar-se als de nostres amics que desde Bagnères de Bigorre, Cauterets, Luchon, Pau, Burdeus, Tolosa y altres llocs venen recorrent a plena hivernada totes les valls y montanyes pirenenques, dedicant-se a agradosos passatemps y organisant concursos de pràctica utilitat que porten

Clisé de G. Roig

RASOS DE PEGUERA

acompanyant la reproducció d'unes quantes fotografies obtingudes durant el transcurs de les mateixes, per diferents dels nostres companys.

Apenes se tingué notícia certa de la caiguda de les primeres intenses nevades en nostre Pireneu català, que ja no's pogué contenir la natural impaciència de nostres consocios, disposats a començar ses sortides esportives per les nostres alteroses serralades. Triats els Rasos de Peguera, a una altitud de més de 2.000 m. sobre'l nivell del mar, com a lloc a pròposit, els dies 24 y 25 del passat Desembre sortiren cap aquelles serres de l'Alt Bergadà una vintena de ben equipats excursionistes proveïts de *luges* y *skis* ab que poder córrer per aquells indrets. La neu no era molta, ni en gaire bon estat; però, ab tot, els exercicis y les pràctiques van realisar-se ab tot èxit y entusiasme durant els dies que nostres com-

vida y animació a poblacions somortes y a solitaries encontrades.

Aixís ens ho fa esperar l'empenta y l'entusiasme ab que ha començat ses tasques la novella «Secció de Esports de Montanya», creada aquest prop-passat estiu en nostra mateixa Barcelona, de quals sortides passem a donar compte lleugerament, tot

Clisé de J. M. Co

CURSA DE LUGES AL MONTSENY

panys van estar per aquells encontorns, resseguint tots els Rasos, les valls de Campllong y de L'Estany, el planell de Peguera y l'enlairada serra d'en Cija.

La primera sortida estava ja realitzada; nostres amics havien sapigut fer despertar la curiositat y l'interès per la comarca visitada, essent coralment rebuts y afalagats a Berga y a Manresa, a son

Clisé del senyor Comte de Llar

PER LES BOSCURIES DE LA MOLINA

pas pera'ls Rasos de Peguera, quals pendants seguien vertiginosament ab les corredores *luges*, creuant-les per tots indrets la colla dels nostres novells *skieurs*.

El nostre vehí Montseny es també camp ben assaonat pera la pràctica dels esports d'hivern, tant per sa proximitat a nostra capital, com per sa altitut y estructura topogràfica. Reconequent-ho aixís, la Junta de la «Secció d'Esports de Montanya» organirà pera'l primer de Janer altra sortida hivernenca, que va portar-se a cab ben feliçment.

Desde Balenyà, sobre la via fèrrea de Ripoll y Sant Joan de les Abadesses, van dirigir-se nostres amics, a la nit mateixa, cap al Brull, torrent de la Pomereta y Camp de Cinc Sous, ont se para-

ren, veyent sortir el sol desde aquella altitut de 1.250 m., sota les vessants de Matagalls y prop els encreuaments dels camins de Sant Segimon, Collformic y Pla de la Calma. An allí la neu cobria completament el terror y pogueren dedicar-se a fer passejades ab *skis* y curses ab *luges*, retornant a Barcelona aquella mateixa tarda,

Clixé del senyor Comte de Llar

VALL DE LA MOLINA: VISTA VERS ELS RASOS D'ÀLP

després d'haver passat agradosament unes hores per aquells indrets del nostre hermós Montseny.

A mitjans de Janer van rebres-s notícies de que per tot el Pirineu les nevades havien sigut ben copioses, comunicant a moltes de ses comarques y interceptant els passos y collades de ses altes carenades. A Cerdanya's deya que la neu hi era en abundor, y que les seves sortides pel coll de la Perxa, per la collada de Toses y per Puimorens estaven tancades al trànzit rodat. Comprovades en part aquestes notícies, els dies 14 y 15 sortien cap a la vila de Ribes uns quants de nostres companys capdavaners, als que seguiren altres durant els dos següents. Els dies transcorreguts y la paorosa furia y empena del torb que seguí a les darreres nevades havien escombrat bastant la neu, que romanía arreconada pels cims y part ubaga

de la serra; una brigada de prop de cent cinquanta homes havia obert pas per la carretera, apilotant a ses bandes una groixuda y alta capa de neu y restablint la comunicació ab Puigcerdà y tota la Cerdanya. Ab tot, cap dalt la serra la neu encara hi abundava, y vers ella's dirigiren nostres amics, escullint com a punt de refugi y centre d'excursions La Molina, qual vall y montanyes que l'en-

Clixé de M. Miret

BOSC DE SALTEGAT Y SERRES DE Cerdanya

ronden estaven completament cobertes per la neu, que s'extenia indefinidament per aquelles clotades y boniques boscuries.

Tot el dia 16 estigueren voltant per aquells encontorns, fent llargues passejades ab *skis*, trayent nombroses fotografies y gaudint de la vista de bells panorames que per tots indrets s'oferien a l'esguard dels excursionistes. La serra d'Alp y del Padró de Quatre Batlles per un costat, y les d'Andorra, Maranges y Capcir per altre, presentaven un hermós cop de vista realment corprenedor. A La Molina foren nostres consocis francament rebuts y hostatjats per aquella senzilla gent que habita son petit hostal. Aquella vall, a més de 1.400 m. d'alt., es bonic y apropiat camp pera la pràctica dels esports d'hivern, com tingueren ocasió de comprovar nostres companys durant sa bonica passejada per aquells faldars y barran-

Clixé de M. Miret

PLA D'OVELLA MORTA

se dirigien vers aquella alta carenada. Tots junts seguiren serra enllà, passant per l'emboscada vessant nord els que portaven *skis*, y pel fil de la carena'ls que sols estaven proveïts de raquetes y crampons. Deixant de vista la vall del Rigart y ovirant sempre a l'altra vessant de Cerdanya les montanyes de Maranges y del Carlit, anaren remountant la serra en direcció al coll de la Creu de Mayans (2.025 m. d'alt.), frontera entre Espanya y França, ont se pararen breus moments, descansant una estona y contemplant el panorama ovirador. La serra frontera que s'enlaira vers els Rasos de Palau

y les boscuries que rivejen el torrent de Saltegat, estaven ben rublertes de neu, que escassejava un xic per la carena.

cades coberts d'espessos abetars y atapaïdes pinoses, com en les vehines boscuries de Saltegat y Baga del Pa-borde, que resseguiren en quasi tota sa extensió.

A l'endemà sortiren de La Molina y dalt mateix de la collada de Toses (1.800 m. d'alt.) se trobaren ab altre aplec de consocis que, sortits de Barcelona'l dia abans,

Clixé de J. Roig

PLA DE LES SALINES

Després d'haver despatxat amigablement un frugal dinar de montanya, seguiren nostres excursionistes cap avant, pujant per la dreta pendent que'ls separava de l'arrodonit Pla d'Ovella Morta, a més de 2.200 m., y per ont passa'l camí que pel coll de la Bassa va a Vilallobert y Puigcerdà, distant unes tres hores, després d'ajuntar-se al coll d'en Mercé ab el que puja de la Creu de Mayans.

Clixé de J. Roig

DAVALLANT DEL PLA DE LES SALINES

En ses vessants ubagues es formen les riveres del Bosc de les Furies y de les Pegueres, que la neu cobreix fins ben avall. Ab una pitrada més són al Pla de les Salines, que recorregueren en tota sa llargaria.

Llàstima que'l temps curtejava y tenia de pensar-se en el retorn abans la foscor no'ls atrapés per aquells alterosos indrets. El Pla de les Salines, a una altitut de 2.230 a 2.275 m., en un extens planell de prop de dos kilòmetres, obert en el llom mateix de la serra y que s'extén fins a la serra del Gorra Blanc y Puig de Dorria, que, abaixant-se novament al Pas dels Lladres, se redreça a la Tossa, agafant sa major altitut en el vehí Puigmal, que, junt ab el de Segre, Finestrelles y Eyna, limiten l'horitzó per aquell indret, deixant entreveure tant sols per son extrem y al bell dessobre l'esvelta silueta

de les serres canigonenques. En ell la neu hi era abundosa, encara que un bon xic glaçada, fent ressaltar encara més la bellesa d'aquell paisatge y dilatat panorama que s'extén desde les montanyes de Capcir fins les del Pallars, ab son seguit d'ondulacions y reconades. Decidit el retorn a Ribes, nostres amics saltaren a trobar el camí que baixa de la Creu de Mayans, prop el torrent de Palós, seguint-lo fins a Dorria (1.555 m. d'alt.), desde ont saltaren a la carretera, arribant a Ribes ben entrat el vespre, donant per acabada aquesta excursió.

Tals han sigut les sortides organísades fins avuy per la nostra «Secció d'Esports de Montanya» a fi de practicar-se en el ma-neig dels *skis* y procurar l'aclimatament en nostra terra dels esports d'hivern, que ab tant bon peu han sigut iniciats. An aquestes sortides n'aniran seguint d'altres que no dubtem se veuran igualment concorregudes. A l'escriure aquestes ratlles, y degut a l'escalf y entusiasme de les primeres excursions efectuades, se n'estan realísant altres dugues cap a la vall de Nuria y cercle d'Ull de Ter, sense comptar diferentes altres sortides vers les valls y cims del Montseny.

Per sa activitat y per l'èxit obtingut ens cal felicitar a tots els que componen aqueixa «Secció d'Esports de Montanya», y en especial a la colla de sos novells *skieurs*, senyors Amat, Balcells, Castelló, Creus, Comte de Llar, Miret, Pizzala, Santamaria y Tey (Manuel y Ramon), que són els que han realísat, junt ab altres companys, aquestes primeres sortides.

A tots ells els desitgem que segueixin cumplint animosament els seus propòsits, y tant de bo que a l'any 1910, ab motiu del concurs internacional del Club Alpí Francès, que haurà de celebrar-se al Pireneu, y aprofitant els avantatges que oferirà l'existència del Xalet-refugi d'Ull de Ter, poguem invitar a nostres amics els alpinistes estrangers a acabar una setmana esportiva en nostra terra sota'ls cims de Bastiments y Costabona, acompanyant-los en ses excursions y corrieres.

SPORTS D'HIVERN A CATALUNYA. — SECCIÓ DE SPORTS DE MONTANYA DEL CENTRE EXCURSIONISTA

PIRINEU: AL PLA DE LES SALINES (2.300 M.)
PIRINEU: LA VALL DE NÚRIA
PIRINEU: PUJANT A NOU CREUS (2.700 M.)

A LA VALL DE LA MOLINA
GORJA DE CREMAL

AL COLL DE LA CREU DE MAYANS (FRONTERA FRANCESA)
ALT BERGADÀ: ALTS RASOS DE PEGUERA (2.000 M.)
BOSCH DE MURENS, PROP D'ULL DE TER (2.370 M.) ALT BERGADÀ: CORRENT PELS RASOS. LUGES.
(Clixès de Amat, Cò, Comte de Llar, Miret, Roig, Santamaria y Taixé.)

MONTSENY: PEL CAMP DE CINCH SOUS

A LA CARENA DE MATAGALLS

SKIS

BAXANT CAP EL COLL FORMICH
PELS RASETS DE PEGUERA
ENVISTES AL MOXARÓ

L'INVENTARI GRAFIC DE CATALUNYA¹

DAVANT de l'Exposició de postals de Catalunya que en aquest CENTRE EXCURSIONISTA tenim organitzada, va despertar-se en nostre esperit viva y vigorosa una aspiració altres vegades sentida, un desitg que voldrien veure satisfet molts aimants de la cultura de nostra terra: la de fer, la de que faci aquest CENTRE EXCURSIONISTA l'inventari gràfic de Catalunya.

Fàcil es demostrar la conveniència d'aquesta obra, el seu alt interès científic y patriòtic. En ella la geografia, les ciències naturals y l'història trobarien un element valiosíssim pera llur progrés; per ella l'amor sentimental a la patria, tant extès, tant intens entre nosaltres, ajudariem a fer-lo més conscient, més fonamentat en el coneixement real de la mateixa.

L'imatge, la reproducció fotogràfica o pel gravat, el dibuix a la ploma o ab llapiç, són considerats avui elements indispensables pera l'estudi dels pobles y de les civilitzacions. La natura y l'art, la terra y l'home, els fruits de la terra y les obres dels homes, han sigut comparats y analitzats ab èxit creixent, mercès a la representació gràfica. Sense aquesta, quantes investigacions estariem encara per fer, quants descobriments haurien sigut impossibles?

La geografia, totes les branques de l'història, les ciències naturals, — ja ho hem dit, — treuen grans beneficis de la reproducció gràfica, però qui d'una manera més concreta la necessita es l'història de l'art, l'arqueologia.

Fa pocs dies en Pierre París explicava que l'haver vist una fotografia d'un vas o gerra trobada a Espanya, prop de Saragoça, li havia suggerit l'idea de l'existència d'una escola de ceràmica ibèrica ab influència miceniana, teoria de gran interès, que desde aleshores ha anat desenrotllant.

El croquis, la petita fotografia ensenyada per l'amic, publicada incidentalment ab altre objecte, ha senyalat moltes vegades orientacions a seguir, l'origen de transcendents estudis.

Intentarem posar en evidència l'utilitat que tindria la formació d'un inventari artístic-gràfic de Catalunya. Y lo que d'una manera indubtable creyem serà admès com a cosa convenient, respecte l'història de l'art, fàcilment esperem que, per la semblança de les

1) Conferència llegida en el CENTRE'l 31 de Desembre de 1908.

aplicacions, se considerarà d'adaptació estimable a altres ordres de coses y coneixements.

«Dia vindrà—ha escrit l'André Michel—que l'història de l'art consistirà en una sèrie de *corpus*, d'àlbums d'imatges ben classificades.»

Vet-aquí la millor defensa de nostres propòsits, el més fort argument en favor seu. El mestre ha definit ab frase justa l'ideal modern de l'història de l'art. La seva aspiració es conèixer el major nombre d'exemplars possible, posar unes obres al costat de les altres y presentar les relacions que entre elles existeixen, no ab comentaris, sinó gràficament. Teoritzar lo menys possible; citar exemples, fets. És aquesta la tendència actual de l'arqueologia: adoptar un mètode científic semblant al que se segueix per classificar les espècies dels regne animal y vegetal. Cada exemplar té entre les seves variants un lloc precís; se fixen les seves característiques, s'en fan agrupaments, s'ordenen metòdicament. Com més extensa siga la col·lecció que s'en conegui d'una manera més precisa, podran relacionar-se, podrà fer-se l'història de l'art.

Lo primer que necessita aquell que's proposa estudiar una especialitat artística es tenir notícia de les obres que puguin referir-se a l'objecte perseguit. Per això les simples explicacions parlades, les notes escrites, fent constar l'existència de dites obres, han sigut sempre d'un valiosíssim interès. Per això'ls butlletins de nostres societats excursionistes fins avuy publicats, tenen gran apèl. En ells s'hi troba com un índex de lo més granat que desde'l punt de vista artístic presenta Catalunya; plana a plana han sigut fullejats, traient-ne anotacions, base de llibres ja publicats y en preparació.

El dato escrit, ocupant potser mitja ratlla del vells butlletins excursionistes, ha fet emprendre llargs viatges: era precís comprovar aquelles indicacions que podien tenir importància. Y a voltes l'home estudiós que això va fent, se troba ab coses molt diferents de les que esperava.

El dato gràfic té grans avantatges, condicions molt superiors a la descripció parlada o escrita; són més difícils les sorpreses, les divagacions. Per això la ciència arqueològica rebria grans beneficis de l'existència de l'inventari gràfic de Catalunya. ¡Quantes noves d'interès pera un estudi determinat podria proporcionar! ¡Quantes visites inútils, quant temps, quants diners estalviaria! ¡Com serien més fàcils els estudis arqueològics entre nosaltres!

Un exemple exposaré pera demostrar la conveniència d'aquest inventari gràfic.

Si comparem l'ornamentació romànica dels principals monuments de Catalunya, observem essencialíssimes diferències; els procediments, l'escola, les influències, són diversos. Sembla que hi hagi entre uns y altres absoluta independència. Sant Benet de Bages, Ripoll, Santa Maria de l'Estany, Sant Cugat, Lleida, Tarragona, presenten uns canvis de factura extraordinaris. Obres capdals de l'esculptura romànica en temps molt distants, queden en part justificades tals diferències. Més no van néixer dites obres per generació espontània: en els centenars de monuments romànics existents a Catalunya s'hi han de trobar per força'ls antecedents o bé les conseqüències.

Aquelles grans obres han de tenir necessàriament relació ab altres d'importància secundària. No s'hi arriba d'un salt a les altures. Els mestres de la terra que varen fer-les tingueren en altres llocs d'ensajar-se; els forasters que'ns dugueren nous sistemes formaren deixebles, y com jamay l'obra artística ha aparegut isolada, existeixen, sens dubte, obres posteriors de les mateixes mans.

Establir la cronologia, les relacions existents entre l'esculptura romànica de nostres monuments, es assumpte de gran importància. Doncs bé: fins que s'hagi aplegat un bon nombre de fotografies de detalls romànics no serà possible precisar l'història de l'esculptura ornamental a l'Edat Mitjana a Catalunya.

Y lo que diem de l'esculptura romànica, pot també aplicar-se a la pintura gòtica, aquesta manifestació tant vigorosa de la personalitat artística catalana. Molts exemplars s'en coneixen, molts han sigut publicats y estudiats, més encara en romanen d'ignorats en les antigues iglesies.

Fa pocs dies una col·lecció de postals d'Esparraguera que arribà a les meves mans va fer-me avinent l'existència, en l'ermita del Puig, propera a la vila, d'un retaule d'interès, en qual compartiment principal s'hi troba representada, de singular faísó, l'imatge del Pare Etern. Y aquesta admirabilíssima pintura, també gòtica, de la Mare de Déu de la Llet, a Torroella de Montgrí, que la present exposició de postals ens ha fet conèixer, ¿no es aixís mateix altre exemplar ben digne de que's vulgarisi'l seu coneixement?

L'història de nombroses branques de l'art, l'orfebreria, els ferros forjats, l'indumentaria, y altres, trobarien en la constitució de l'inventari gràfic de Catalunya un medi poderós pera'l seu progrés.

La present exposició, ab tot y no haver sigut organitzada ab tal objecte, permet fer-ne de comparacions, en presenta de notícies valioses pera l'història del nostre art.

Aixís són de notar l'absis de Sant Esteve de Bas y el claustre del monastir de Gualter, d'un romànic molt primitiu, entre les construccions relligioses.

Interessantíssim es l'agrupament de torres, castells y cases fortificades; caldria que s'hi fixés en aquest punt l'atenció. Mereixen esment la casa-castell de Cornellà; la torra rectangular de can Vilà, a Vallgorguina del Vallès; la dels Encantats, a Caldetes, de planta circular, semblant a moltes altres de la costa; els castells de Verdú, Belcaire, Maldà, Gelida; les fortificacions de Torroella de Montgrí.

També resulten apreciables els datos referents a l'art barroc. Aixís les fatxades de Caldes de Montbuy, Sant Martí de Maldà y la de l'iglesia de Sant Celoni, ahont s'hi troben majestuosos esgrafiats; l'altar de Sant Antoni a l'iglesia de Sant Francisco de Berga y altre de Bagà; els grandiosos retaules de Palafrugell y Caldes de Montbuy; y la capella, de gust exquisit, de l'Universitat de Cervera. Respecte arquitectura civil del Renaixement y barroquisme, trobem les cases de la vila de Cervera, Tàrrrega y Agramunt, exemples valiosos de l'època.

Y les creus de pedra de Santa Coloma de Queralt, Balaguer y Castellnou de Seana a l'Urgell; y les pintures romàniques y gòtiques de les valls d'Aneu, en iglesies cobertes ab fusta, y ferros romànics de decoració de portes, y el campanar gòtic rural de Ventolà a la Vall de Ribes, y tantes y tantes altres notícies, algunes inèdites.

Y com a parèntesis, perquè'm seria després difícil referir-me altre cop a la present exposició, vui esmentar algunes postals que figuren en aquesta, que no són d'assumpte artístic, com tampoc les esplèndides marines y paisatges de les encontrades més belles de Catalunya, però que han sigut contemplades ab plaer y tindran també algun dia valor documental. Me refereixo als tipos y costums populars. Aquella *filadora*, ab el covet de llana al costat, no té preu. Aquell llenyater d'Andorra, aquell pastor dels cims de Malandrau, aquells pagesos llaurant l'artiga del pla de les Arenes, la barraca de Carboners a Sant Hilari, la tornada dels sardinals a La Escala, la mort del porc a Artesa de Segre y, per fi, el típic Consell General de la Vall d'Andorra, ab les seves singulars capes y tricornis, són un conjunt preciós de tipos y escenes arrancades de la vida catalana, que seria convenient guardar per sempre. Tornem al nostre tema.

Les nacions civilisades s'en preocupen de la formació d'inven-

taris gràfics de les obres d'art, que procuren desenrotllar ab esplendidesa. Catàlecs, arxius de clixés y fotografies, museus de reproduccions, museus nacionals, són el medi de que's valen els pobles cultes pera inventariar les seves riqueses artístiques y fer-ne l'història.

A França, sota la dependència del Ministeri d'Instrucció Pública y Belles Arts, hi ha la Comissió de Monuments Històrics, que cuida de reunir clixés reproduint l'art del país. Més d'onze mil fotografies figuren en el magnífic catàlec editat per donar a conèixer dites col·leccions. Allí's troba tot lo que té algun interès, ampliant-se continuament. Monuments arquitectònics en conjunt y detall, elements de fusta y ferro, tresors d'iglesies, vestits y teixits, pintures murals, vidrieres de colors, etc.

A Espanya també se n'ha preocupat el Govern d'inventariar per escrit les obres d'art. L'inventari escrit es el complement de tot inventari gràfic; es més fàcil de fer y, per tant, pot ésser més complet. Per R. D. del 1.er de Juny de 1900 va disposar-se la formació del catàlec monumental y artístic de la nació. Una persona entesa quedava encarregada en vuit mesos de temps y per 800 pessetes mensuals, ab les quals devia pagar gastos de viatges, de fer l'inventari de cada provincia; després allargaren el temps fins a dos anys; de manera que per acabar l'obra s'haurien de menester 98 anys. Posteriorment s'augmentaren un xic les consignacions y el nombre de persones encarregades de la feina; l'any passat se deya que eren fets, després de sis anys de treball, els catàlecs d'Avila, Salamanca, Zamora y Córdoba: total quatre provincies. Fins a 49... La feina es llarga.

La veritat es que una obra d'aquesta naturalesa es difícil. Si, d'acord ab la protecció oficial, no s'han publicat per endavant monografies y llibres d'història de l'art; si no existeixen catàlecs d'especialitats, inventaris regionals, fets pels particulars y corporacions locals; si l'Estat ho té d'improvisar tot, quasi es impossible pensar conseguir tant bon propòsit.

Aquesta feina de preparació, pera que Catalunya tinga un catàlec de les seves obres d'art, complet, precís, perfecte, es la que crec que deu fer el CENTRE EXCURSIONISTA, portant a terme l'obra de l'inventari gràfic. Obra que en sí pot ésser valiosa, obra que'ns ha d'ajudar a fer-ne altres de més grans, avuy ideal, avuy aspiració, per pocs somniades, per pocs volgudes, però que han d'ésser: l'Història de l'Art Català, el Museu Nacional de Catalunya.

¿Com té d'executar el CENTRE EXCURSIONISTA l'obra de l'inventari gràfic?

La feina no es del tot nova: ja es començada. Existeixen en aquest CENTRE dos seccions que d'algun temps hi treballen, encara que hagi sigut sense una finalitat ben determinada. La Secció de Fotografia, ab el gran aplec de clixés pera la projecció, que aquests darrers anys ha anat coleccionant; la Secció d'Arquitectura, ab els centenars de proves fotogràfiques que guarda en ses carpetes, han fet ja bona cosa en tal sentit.

Doncs bé: no's tracta més que d'ampliar aquest treball, de seguir ab major força y activitat, ab més intenció y mètode, la recollida d'imatges, de reproduccions gràfiques, de les obres d'art de Catalunya.

Estic segur que algú dels que m'escolta pensarà que'l meu propòsit es molt modest; que, donades les forces del CENTRE EXCURSIONISTA, els seus socis corresponsals, la seva historia, podria fer una cosa més gran, més completa. Per què fer sols un inventari gràfic? ¿No podriem emprendre l'obra del catàlec escrit de l'art català? Y per què limitar-nos a l'art? No podriem estendre'ns desde ara a l'història natural, a l'agricultura, a l'industria, al comerç? No pot fer el CENTRE EXCURSIONISTA'l diccionari geogràfic complet de Catalunya? Potser sí. Més les dificultats creixerien, l'organització de l'obra necessita molta més gent y diners.

Crec que de moment ja podriem donar-nos per satisfets si conseguissim emprendre ab calor l'obra de l'inventari gràfic. Aquesta es una part d'aquella més completa de que parlavem, però que en sí sola ja té valor absolut.

D'altra banda es d'urgència començar-la. Les edicions d'imatges que's publiquen, moltes ja no's repetiran; si ara no les arrepleguem, may potser podrem fer-ho. Hi ha coses que desapareixen; la seva reproducció arxivada, serà un dia inapreciable.

La feina es fàcil.

Tots aquells que aneu pel món, que seguiu Catalunya senzillament per fruir del seu espectacle, ¡quant bé podrieu fer si pensessiu en l'obra de l'inventari gràfic que hem de desenrotllar en aquest CENTRE EXCURSIONISTA!

Aquelles postals que compreu, aquells clixés que impressioneu sense objecte, poden tenir important aplicació. Y els editors ens negaran, pera tant enlairat fi, un exemplar de les publicacions, de les postals que publiquin?

Tingueu-ho present. El gravadet més insignificant, la fotografia més torta, més desfocada, el dibuix més fet a correuita, l'imatge del recó més amagat de Catalunya, poden tenir un interès gran

pera l'inventari gràfic. Porteu-ho tot aquí, doneu-li tot lo que feu, tot lo que trobeu, al CENTRE EXCURSIONISTA. Ho anirem arxivant, classificant, y temps a venir la síntesi valiosa de l'esforç de tots serà fundament estimat, fundament agraït pels homes estudiosos que vindran a investigar-hi. Haureu fet, com deya al començar, obra científica y obra patriòtica.

Donaria també ocasió aquesta recullida de fotografies y impresos a una serie d'exposicions de lo que s'anés rebent, que no hi ha dubte podrien tenir constantment, ab la seva varietat, atractiu.

¿Y aont millor que en el CENTRE EXCURSIONISTA pot iniciar-se y desenrotllar-se l'obra de l'inventari gràfic? Creyem poder-ho dir molt alt, que bé poden alabar els novament vinguts aquí, la respectabilitat del CENTRE, obtinguda per l'esforç dels que'ns han precedit en molts anys. L'història, l'ambient d'aquesta casa, es el més propici a l'èxit de l'obra.

Un altre argument a favor de l'idea exposada: hi ha escampats per Catalunya innombrables objectes artístics que són de dret de la nació, de la col·lectivitat; que, heredats dels avant-passats, en tenen els seus posseïdors sols l'ús-de-fruit, no la plena propietat. Tals els del comú, de les iglesies, de certes corporacions. Doncs bé: la manca de catalogació, el que consti d'una manera certa la seva existència, permet la venda indeguda d'aquests objectes. Tot lo que ha sigut publicat, catalogat, inscrit en un registre, es més difícil d'enagenació. Nostre inventari gràfic serviria per impedir l'exportació de nostre patrimoni artístic, per rescatar potser algun dia lo indegudament venut.

En resum: voldria que, com a síntesis d'aquesta conferència, els presents recordessin, y expandissin força entre'ls aimants de Catalunya, les següents idees:

1.ª El CENTRE EXCURSIONISTA té empresa ja de temps, y's proposa desenrotllar ab major força, l'obra de l'inventari gràfic de Catalunya.

2.ª L'inventari gràfic es format d'imatges, obtingudes per qualsevol procediment, de coses d'interès de Catalunya: dibuixos, gravats, fotografies, postals, clixés pera projecció.

3.ª El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA agraïrà fonament tots els donatius que se li facin ab destí a l'inventari gràfic.

GERONI MARTORELL

SECCIÓ DE GEOGRAFIA FÍSICA Y GEOLOGIA

Aquesta Secció, de poc creada en el nostre CENTRE, ha fet circular arreu un qüestionari ben pràctic, referent a l'assumpte y objecte que's desprèn de la carta que l'acompanya y que transcrivim a continuació, no afegint res respecte la seva importància y gran utilitat perquè la mateixa ja's desprèn del seu contingut:

«Honorable senyor: La Junta de la «Secció de Geografia física y Geologia del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, desitjant contribuir al progrés que en tots els ordres s'es iniciat a Catalunya, ha encarregat als qui sotscriuen la realització d'una obra que, de resultar tal com volem, pot ser de gran transcendència: el fonament de l'higienització de nostra terra.

»Anem a emprendre l'estudi hidrològic de Catalunya en ses relacions ab l'higiene, tasca colossal, realitzada ja en alguns dels països que són els capdavanters de la civilització.

»No creyem que se us amagui, honorable senyor, l'importància de semblant obra donada la vostra il·lustració. Desde la més llunyana antiguetat que l'aigua ha sigut considerada com un dels elements més importants baix el punt de vista sanitari, y l'aigua per beure sobre tot, per sa absorció, per sa penetració dins l'organisme y son contacte íntim ab els teixits de l'economia, ha sigut mirada, ab molta raó, com un agent actiu en l'etiologia de moltes malalties. La moderna teoria microbiana ha vingut a remarcar més la cosa descobrint en l'aigua'l principi específic d'algunes d'elles.

»Un plan tant ampli cal fer-lo per parts, per comarques naturals, havent determinat començar per la Plana de Vich, entre altres raons per ses condicions topogràfiques y climatològiques, per la regularitat de ses formacions geològiques y hidrològiques, y més que tot perquè sabem prou que sos habitants paguen un delme horrorós a les malalties infeccioses, sobre tot les considerades com d'origen hídic.

»Nostre plan es estudiar química y bacteriològicament les aigües de totes les fonts y pous de la Plana, situació y aprofitament de les mateixes, relació entre'ls datos obtinguts y els de la mortalitat en quiscun nucli de població, etc., etc., pera posar, com se diu vulgarment, el dit a la llaga, senyalar als Ajuntaments, metges y particulars ont tenen el perill, pera que, coneixent-lo, s'en valguin. Però'l nostre desinterès arribarà més enllà: volem indicar els remeis, en quant sia possible, pera'l millorament sanitari de la comarca, manera de sanejar les aigües contaminades, punts ont poden trobar-se les aigües en millors condicions de potabilitat, etc., etc.

»Tenim ja arreplegats un sens fi de datos, y anirem personalment pels pobles a recollir-ne més; però en una obra de tanta importància ens cal el

concurs de tothom, y per això'ns dirigim a vós per si voleu fer la caritat d'ajudar-nos-hi per poc que pogueu, contestant a totes o alguna de les adjuntes preguntes. Vos preguem que sols contesteu lo que sapigueu bé.

»Feu-ho per Catalunya, pel bé dels vostres comarcans, per vostres germans, per vós mateix.

Barcelona, Janer de 1909.

NORBERT FONT Y SAGUÉ, PBRE.

FRANCISCO NOVELLAS Y ROIG

A nosaltres no'ns toca més que recomanar a tots els nostres consocis y a tots els bons patricis en general que no deixin de cooperar a mesura de ses forces y coneixements an aquesta meritoria obra, accedint al prec desinteressat de nostres amics, als quals ha estat encomanada tant difícil tasca.

NOTES

Esportiva. — Del 23 al 30 del passat Janer va celebrar-se la Gran setmana d'hivern organisaada pel Touring Club Francès, que ha vist coronat per l'èxit la seva atractivola empresa. Pera inaugurar-la va fer-se una bonica y interessant excursió, realisant una travessia pels Alps, en la qual prengué part nombrosa caravana, seguint l'itinerari Grenoble, Monastir de Clermont, la Grande Chartreuse (per quals engorjats va passar-hi una corrua de 33 trineus), coll de Sappey, Albertville, Fayet-Saint Gervais y Chamonix, ont se reuniren uns quants centenars de turistes.

A Chamonix varen celebrar-se concursos de skis (salts y velocitat), luges y *bobsleighs*; patinatge, excursions en trineu y *match* internacional de *foot-ball* y *hockey*, en que prengueren part agrupaments tcheques, suïssos, belgues, francesos y inglesos; cridant poderosament l'atenció y interès dels concurrents y aficionats els notabilíssims exercicis de l'equip militar noruec y la presentació de trineus automòbils y motobobs.

En la cursa de fond'skis per *amateurs* va guanyar el primer premi A. Conttet, que féu els 12 kms. en 57'36"; la de velocitat la guanyà Durban Hansen, que féu el recorregut en 12'17". En les curses pera dames guanyaren els primers premis Mlle. Simond (skis) y Mme. Lecaron (luges); y en el campionat de luges pera la premsa, que tingué lloc per les pendents del Brévant, resultà vencedor M. Richmann, del *Monde Illustré*, que anà a una velocitat de 60 a l'hora.

Durant aquests dies y festes que's celebraren va regnar gran animació per aquelles encontrades, principalment a Chamonix, que ve convertint-se en un gran centre sportiu y d'atracció de forasters.

Per les notícies rebudes al CENTRE EXCURSIONISTA's veu que'ns trobem a plena temporada hivernenca, regnant per tot arreu gran animació y bullici. A Davos, Saint Moritz, Grindelwald, Engelberg, Morez, etc., y en especial per totes les encontrades del Isère, Saboya, Delfinat y tota l'Engadina, hi han acudit gran nombre de forasters, celebrant-s'hi concursos y festes varies. Del gran Concurs Internacional del C. A. F. celebrat a Morez-du-Jura ne parlarem en el pròxim número.

Pel Pireneu va cundint també l'afició als esports d'hivern. Darrerament el Comitè creat per aquest objecte a Cauterets va celebrar el 31 del Janer passat una festa ab curses de skis, luges y bobs, ab més de 300 skieurs, resultant vencedor M. Bordenaue, campió del Vignemale.

De nostra terra res direm: en altre lloc ens en ocupem ab la deguda extensió.

Necrològica. — A darrera hora'ns enterem per la premsa diària de que a Biarritz acaba de morir el conegut y intrèpit excursionista'l Comte Henri Russell-Killough, quals escrits y descripcions tant coneguts són per tots els aimants del nostre Pireneu y de les grans montanyes, ja que sa fama, ben conquistada, es ben general y extesa per tots els països y nacions.

Al córrer de la ploma, y sens perjudici d'ocupar-nos un altre dia ab més detenció publicant una completa biografia de l'ilustre escriptor, recordarem avuy que'l Comte Russell era un dels homes que més havien seguit y coneixien el Pireneu, a quals cims hi havia realisat moltes atrevides ascensions. Entre elles sols cal fer remarcar que'n portava fetes 31 al Vignemale, una d'elles en ple hivern, passant en altra temporada tres mesos en una de les grutes que ell mateix havia fet construir en aquell maciu; 6 al Mont Perdut, dos d'elles completament sol, passant una nit al cim, y altra a la Bretxa de Roland; 5 al pic d'Aneto, passant en una d'elles, tot sol, la nit al cim; 3 al Posets. En 1864 va fer la primera ascensió al Carlit y en 1877 la primera a la punta NO. del pic de la Malehida. Portava, además, realisades les ascensions al Montblanc y al Breithorn.

Havia fet importants viatges per Amèrica, visitant els Estats Units, Canadà, Perú y Cuba, entre altres regions; altres cap a Asia, entrant-hi per Rússia, y seguint Siberia, Xina, Japó, Shangaï, Hong-Kong y la India; coneixent, además, Turquia, Àustria-Hungria, Italia y la majoria de països europeus.

Tenia un temperament barreja de robustesa física y ànima de poeta; sa divisa era «Marcher et sentir».

Les seves obres més notables són: *Les grandes ascensions des Pyrénées* (1866), *Souvenirs d'un Montagnard* (1858-1888), *Pyrenaica* (1902) y *Seize mille lieues à travers l'Asie et l'Océanie* (1859?). Al morir tenia 75 anys y era cavaller de la Legió d'Honor, membre de les Societats geogràfiques de França y Inglaterra; del «Alpine-Club» de Londres y de la Societat Ra-

mond; membre honorari de la Societat d'Estudis de Comminges y titular de la geogràfica de Toulouse y de tots els Clubs Alps d'Europa. (E. P. D.)

REVISTA DE REVISTES

Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda, corresponent al Juliol de 1908.

Excursió a Verdú (continuació), per D. Enric Arderiu; *Notes folk-lòriques del Segrià*, per J. Estadella Arnó; *Documents pera l'història de Lleyda*, per E. A.; *Bibliografia*; *Noves*.

Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, corresponent a Novembre de 1908.

Vida social comarcana; acabament de l'*Excursió a Viver y Serrateix*, per Dionís Ubiñana; *L'excursió al Puig de Sant Valentí*; *Gacetilles curioses*, per J. Sarret y Arbós; *Cançonística popular*; y *Paremiologia Comarcana*.

La Montagne, Janer de 1909.

Chaîne méridienne de précision de Savoie et Réseau primaire de Haute-Maurienne, continuació de les notes sobre la sisena campanya geodèsica portada a cap per Paul Helbronner per les regions dels alts Alps francesos; la *Chronique Alpine*, ab indicació de noves curses y ascensions, noves sobre refugis y esports d'hivern, y altres notícies d'interès; *Bibliographie*; *Météorologie y Chronique du C. A. F.*

Bulletin de la Section du Canigou, darrer trimestre de 1908.

Chez nos voisins, ressenya d'unes excursions per F. Albar, per la Cerdanya, Alt Urgell y Ripollès, acompanyada de diversos gravats. En aquesta primera s'ocupa de l'itinerari de Puigcerdà a la Sèu d'Urgell per la via natural Bellver, Martinet, Sant Vicens, descrivint lo més important de La Sèu.—*Dans le Massif de Carença*, ressenyes d'altres excursions, per J. Deixone, seguint els itineraris Oleta, Nyer, Portella de Mantet, Esquena d'Ase, Ull de Ter, Fresers, serres de la Vaca, Noucreus, Noufonts, Prats de Balaguer, Fontpedrosa y Oleta; Gorges de Carença, Noufonts y Nuria; Puigmal, Pic d'Eyne y retorn a Oleta.—*Forêt des Fanges, Vallées de l'Aude et de l'Aiguette, Col de Jou*, per E. König; *De Brides en Maurienne par le Col de la Chambre*, per F. Sacaze; *Rügen*, per R. Gally; *Alpinisme et Photographie*, per F. Guillet; *Mélanges de Toponymie Catalane*, per Pierre Vidal; etcètera.

Bulletin Pyrénéen, Novembre-Desembre de 1908.

Les officiers topographes aux Pyrénées (continuació), per H. Beraldi;

Sur les trois pointes de l'Ossau, per Marcel Bourdil; *Ascension de la Pique*, per Maurice Gourdon; *Course d'entraînement*, per P. Dive; *Bibliographie; Échos; Chronique*.

Revue des Alpes Dauphinoises, Janer de 1909.

A vol d'oiseau, ressenyes d'excursions esportives per O. Sonnensen *Sociétés françaises de Sports d'Hiver*, y diverses notes y informacions.

Spelunca, Novembre de 1908.

Les Grottes de Sabart. Niaux et ses dessins préhistoriques (Ariège), per comandant Molard, ab un apèndix d'E. A. Martel.

Touring, Janer de 1909.

L'Albero, per L. V. Bertarelli; *Le Langhe e il Montferrato*, per G. C. Abba; *Il viaggio dei Re Maghi*, per S. Carpani; *La fotografia, il turismo e gli sports*, per Simons; *Gli Sports de la montagna; Biblioteca*, etc.; ab profusió de gravats y notícies esportives.

Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardijkskundig Genootschap, Janer de 1909.

De vormig van den Dollart on de terpen in Nederland, per J. C. Ramaer; *De drie buiten-eilanden der Bandagroep*, per H. Ph. Th. Witkamp; *De drie opvaarten der Mamberano*, per G. P. Ronffaer; *Mededeelingen; Litteratuur; Nieuws*. Acompanyen aquest número diversos mapes de les regions descrites.

Mitteilungen des D. und O. Alpenvereins, 31 Desembre de 1908 y 15 Janer de 1909.

Die Hornspitze im Räticon, per J. Baum; *Anfrucht Alpinen Museums des D. und O. Alpenvereins; Eine Ersteigung des Cimone della Pala von Südwesten*, per P. Hübel; *Sport, alpinismus und Schilaufl*, per E. Oertel; *Verschiedenes*; etc.

Zeitschrift des D. und O. Alpenvereins.

Havem rebut aquest anuari corresponent a l'any 1908, que en res desmereix dels anteriors. Forma un volum de prop de 400 planes, ab profusió de gravats y 30 làmines soltes, que acaben d'avalorar el seu contingut. Entre 'ls treballs que publica cal citar els següents: *Wie die Künstler die Alpen dargestellt*, per E. W. Bredt; *Lawinen und Gletscher in ihren gegenseitigen Beziehungen*, per F. Frech; *Hochtouren in den Zentral Pyrenäen*, per H. Bertram y H. Renner; *Im Alpachtale*, per J. Mayr; *Aus der Firnwelt des Montblanc*, per K. Blodig; *Aus den Ammergauer Alpen*, per W. Fleischmann; *Die Brentagruppe*; etc. En el treball dels doctors Bertram y Renner, referent a varies excursions pels Pireneus Centrals, s'ocupen de les regions pirenenques de les valls de Lys y de Venasc, pics de Malpas,

Tuca Blanca, Malibierna, Aneto, Russell, Malehida, Mont Perdut, Marboré y cercle de Gavarnie.

També s'han rebut durant el mes y entre altres: *Revue Catalane*, *Revue des Langues Romanes*, *Revue de Provence et de Langue d'Oc*, que inaugura una nova serie; *Bulletin de Dialectologie Romane*, *O Instituto*, *Boletí de la Societat Arqueològica Luliana*, *Revista de Menorca*, *Hojas Selectas*, *Fotografia Práctica*, *Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón*, *Revista de Geografía Colonial y Mercantil*, etc.

E. V. R.

CRONICA DEL CENTRE

JANER DE 1909

EXCURSIONS Y VISITES

«SECCIÓ D'ESPORTS DE MONTANYA»

AL. MONTSENY.—Els dies primer y darrer d'aquest mes varen efectuar-se dugues noves sortides de dita Secció vers les encontrades montsenyenques. La primera, ab assistència dels socis senyors Amat, Amigó, Co de Triola, Gener, Llongueras y Santamaria, que per Balenyà y el Brull se dirigiren vers el pla o Camp de Cinc Sous, a fi d'efectuar-hi un xic de pràctiques esportives ab luges y skis. La darrera la varen realisar els senyors Bombach, Llatas y Roig (Gabriel y Joan), anant a dormir la vigilia a Balenyà pera sortir el citat dia per la drecera cap al Pla de Cinc Sous y cim de Matagalls (1.700 m. d'alt.), retornant el vespre a Balenyà; trobant pel camí molta neu d'espessa gruixaria y molt tova que, cobrint desde molt avall tots aquells indrets, dificultava un xic l'ascensió per aquelles dretes pendants.

A LA VALL DE LA MOLINA Y PLA DE LES SALINES. — Al tenir notícies de les darreres nevades caigudes pel Pireneu, va organisar-se seguidament altra excursió per les altes vessants de Cerdanya y Vall de Ribes, trobant-se reunits el dia 15 a dita vila nostres consocis senyors Amat, Comte de Llar, Pizzala y Santamaria, que, junt ab el servent del segon de dits senyors, ben proveïts y equipats, anaren a dormir a l'hostal de La Molina (1.400 m. d'altitut), fent a l'endemà una bonica y aprofitada correria per aquelles nevades boscuries, mercès als skis de que anaven proveïts tots cinc excursionistes.

El dia 16 sortiren de nostra capital cap a Ribes els senyors Miret y Maymir, Roig (Joan y Gabriel), Lluís Valls y Vidal y Riba, que al matí de l'endemà's trobaren dalt la collada de Toses ab els demés companys ja esmen-

tats, fent tots junts la travessia cap al coll de la Creu de Mayans y pla de Les Salines (2.270 m. d'alt.), retornant el vespre a Ribes passant pel camí de Dorria y Planés. Tota la carena y part ubaga de la serra estava ben coberta per la neu, com tots els cims pirenenics vehins y oviradors desde aquells llocs, presentant un bell cop de vista sobre totes aquelles encontrades. En altre il·loc d'aquest mateix número ja parlem més extensament de dites sortides, acompanyant alguna reproducció de fotografies obtingudes per diferents de nostres companys.

«SECCIÓ D'ARQUITECTURA»

Aquesta Secció ha realitzat durant aquest mes les següents visites: el dia 16, als tallers de cerralleria y fosa artística d'en Ballarín; el dia 23, a la Catedral y obres que en la mateixa s'estan realisant; el dia 31, a la torre feta pel malaguanyat Gallissà a Esplugues de Llobregat. Totes elles s'han vist molt concorregudes, especialment la de la Catedral, durant la qual el senyor Martorell, president de la Secció, va ilustrar als concurrents ab atinades y erudites explicacions.

CONFERENCIES

RESSENYES D'EXCURSIONS. — El dia 8 nostre consoci D. Josep Massot y Palmers va donar la segona de ses conferencies, *En ple Guillerics*, ressenyant una excursió de desde la plana de Vich al cor d'aquelles abruptes encontrades, presentant una bonica colecció de fotografies d'aquells indrets que acompanyaren l'explicació del senyor Massot.

Durant els dies 15, 22 y 29 nostre company D. Josep Puntas donà tres conferencies ressenyant una excursió per ell y altres consocis realitzada de *Desde'l Bergadà a la Vall d'Aran*, passant per Cerdanya y l'Ariège, y fent l'escalada al pic de la Furcanada y altres cimals d'aquella interessant regió pirenenca. Per medi de projeccions lluminoses el senyor Puntas va exhibir una hermosa colecció de vistes fotogràfiques per ell obtingudes durant sa interessant excursió.

SECCIÓ DE FOLK-LORE

En la sessió del dia 2 el president d'aquesta secció, senyor Kirchner, va donar a conèixer una part d'una notable colecció de *Folk-lorisme igualadí*, recullit cuidadosament per nostre soci delegat senyor Castellà y Raich, constituint un bell aplec de remarcable interès y valua comarcal. En la mateixa sessió's llegí'l treball de la senyoreta Mercè Ventosa, *Ulises y Polifem en la Rondallística catalana*; treball ple d'erudició, revelant un complet estudi fet ab tota cura, y completat ab la lectura de diversos fragments de l'*Odissea*, d'Homer, y el recontre de varies rondalles catalanes

manifestament influïdes per aquelles llegendes gregues. La conferència fou acompanyada ab la projecció de diversos dibuixos del senyor Vila.

La vida dels pastors va esser el tema desenrotllat per D. Rossend Serra y Pagès en les dugues sessions celebrades els dies 16 y 30 d'aquest mes.

En la primera conferència, començament d'una serie que'n té anunciades respecte dit assumpte, complement a les lliçons de Folk-lore, va tractar de l'importancia social de la cria del bestiar transhumant com a primer pas envers la civilització; y començant per traçar el quadro dels arians de l'època vèdica, va anar fent l'història de l'epopeya pastoral, considerant-ne la Bíblia com son millor monument. Va estudiar el pastoreig desde'l punt de vista de la mitologia clàssica, fent remarcar la figura del grec Pan, déu dels pastors, identificat pels romans ab Inuus y Faunus; l'influència marcada que va tenir en la literatura creant el genre bucòlic (èglogues, idilis, novel·la y drama), referint-se als clàssics Teòcrit y Virgili, ab els imitadors successius, sobre tot en la literatura provençal (pastoreles, vaqueres, aubades, etc.), catalana y castellana, y el rebrotament ab el neo-classicisme, donant origen a l'art fals, personificat sobre tot en en Watteau a França en el segle XVIII.

A l'ocupar-se de l'influència de la vida pastoral en el Folk-lore, va fer arrencar-ho, per lo que a la nostra civilització's refereix, del cristianisme, ocupant-se de Jesús considerat com al *bon pastor*, y de l'anunciació de son naixement feta precisament als pastors, assumpte que l'Església y l'art ha anat repetint constantment, fent-lo tema obligat dels primitius drames sagrats cristians, descrivint-ne alguns dels celebrats a l'Edat Mitjana en les esglésies de França, Alemanya y de Catalunya, aont se conserva encara a Massanet de Cabrenys.

Com a derivació dels esmentats drames, va tractar de les representacions populars catalanes dels *Pastorets*, fetes en la plaça pública y en els teatres, y de les cançonetes de Nadal, acabant ab algunes consideracions referents a la veneració dels pastors, per llur patró Sant Gil.

La conferència va ser il·lustrada ab varies peces de música dels antics drames sagrats, representacions populars, cançonetes de Nadal y goigs, acompanyades al piano pel mestre en J. Massó Goula y cantades per na Maria Vila de Massó.

En la segona conferència sobre *La vida dels pastors* el senyor Serra va començar a estudiar la vida material dels pastors, explicant els vestits típics, com fan l'aprenentatge de l'ofici, la distinció entre pastors de galorça y de tranuyta, els goços d'atura, llurs companys inseparables, els de remada, que ja van extingint-se, les pletes, jaços y barraques de l'alt Pirineu, les menes de bestiar y formació de les remades, l'anada a montanya, els llocs de pasturatge durant els dos mesos y mitg d'estiu que s'hi passen, y l'organització dels pastors baix el comandament del majoral. Com a complement va projectar-se una serie interessantíssima de clixés dels senyors C. A. Torras, Juli Soler, Juli Vintró, Lluís Paluzie y Enric Cardellach.

CURS D'ARQUEOLOGIA

Resum-programa de les lliçons explicades durant el mes per D. Pelegrí Casades y Gramatxes:

Conversa XCVIII (dia 4). — Catorzena de les Hispànies ante-romanes. — Ceràmica descoberta a Empuries y altres llocs de Catalunya. — Caràcters de la fabricació indígena y de la d'importació grega y púnica. — Estudi de les figuretes de terra cuita trobades a la Península. — Sa importància arqueològica.

Conversa XCIX (dia 11). — Quinzena de les Hispànies ante-romanes. — De les figures y altres objectes de terra cuita trobades a les necròpolis d'Ibiza, Numancia y Calaceite. — Dels ídols de bronze ibèrics.

Conversa C (dia 18). — Setzena de les Hispànies ante-romanes. — Examen de les figures de bronze de l'Iberia (continuació).

Conversa CI (dia 26). — Disetena de les Hispànies ante-romanes. — De l'orfebreria ibèrica.

Totes aquestes converses han anat acompanyades ab la presentació de projeccions fotogràfiques.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÁN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE JANER

TEMPERATURES (a l'ombra)				PRESSIONS BAROMETRIQUES	
MITGES MENSUALS		MAXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
— 2 ^o .69	— 1 ^o .25	12 ^o .9	— 12 ^o .5	683'44 mm.	683'29 mm.
ESTAT DEL CEL		Dies serens . . 14 » nuvolosos. 3 » coberts. . 14		Dies de pluja. . . 13 » de neu . . . 9 » de glaçada. . . 31 » de glaçada total. f	

TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 84'9 mm. || VENTS DOMINANTS: S-SSW
 » DE NEU » 55 cc.

OBSERVACIONS PARTICULARS. — A la nit del 8 al 9, tempestat violenta de neu y torb (observacions impossibilitades); nit del 9 al 10, tempestat de neu, de menys intensitat.

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.